

HĂBĂȘEȘTII – MARI BOIERI ȘI DREGĂTORI

Ioan Ungureanu

În veacurile XVII și XVIII, un șir de boieri care aveau să ocupe un rol de frunte pe diferite trepte ale ierarhiei social-economice și administrative din Țara Românească a Moldovei era și cel din neamul HĂBĂȘESCU. Situându-se în categoria marilor boieri, Hăbășeștii au fost investiți și cu înalte ranguri dregătorești: logofeți, pârcălabi de cetăți și de reședințe ținutale, hatmani, mari comiși și spătari, mari vornici ai Țării de Sus sau de Jos, postelnici, mari armași, serdari, ceașnici și paharnici domnești, medelniceri, căpitani, cluceri etc.

Ceea ce ne motivează însă în a face o prezentare mai largă a acestei familii este faptul de a-i găsi prezenți – pe unii exponenți de seamă – pe moșiile unor sate ale actualei comune Dămieniști, încă din primul sfert al veacului al XVII-lea, așa cum se va vedea din cuprinsul acestui material.

Întemeietorul acestui neam este Gavrilăș Habăș, un dregător din vremea lui Ștefan cel Mare și care era nepot al lui Mihăilă Șerbescul¹. Între cele mai reprezentative figuri ce au urmat acestuia îi amintim pe *Lupu Hăbășescu*, logofăt și mare vornic al Țării de Sus, fost pârcălab de Cotnari, Neamț și Hotin, decedat în jurul anului 1672; *Grigore Hăbășescu* – un demnitar care vreme de 34 ani a deținut înalte funcții ce s-au succedat între anii 1640 și 1673. A deținut pe rând dregătoriile de mare armaș (1640-1655), serdar, pârcălab de Suceava, mare ceașnic și paharnic, mare comis, mare stolnic și mare vornic al Țării de Sus și în cele din urmă hatman – poziție din care va conduce oastea moldoveană trimisă de domnitorul Gheorghe Ștefan în anul 1657 în sprijinul principelui Transilvaniei, Gheorghe Rakoczi II, în lupta acestuia cu polonii². A decedat la 4 decembrie 1680; *Gheorghe Hăbășescu*, hatman între anii 1677-1685; *Neculai Hăbășescu* (unul din fiii lui Grigore Hăbășescu) fost postelnic – sfătuitor de taină al domnului și judecător al faptelor slujitorilor de la curtea domnească; *Toader Hăbășescu*, mare spătar domnesc, dar și pârcălab de Bacău³; *Vasile Hăbășescu* (fiul lui Ion Hăbășescu), mare armaș și mare clucer până către anul 1690 și mare medelnicer între anii 1718 și 1725; *Ștefan Hăbășescu* (fratele lui Vasile), mare căpitan înainte de 1696 și pârcălab de Neamț (1699-1709), dar și postelnic (înainte de 1703), portar (1706) și pârcălab (1718). Într-un document din 11 mai 1696 redactat la Iași, frații Vasile și Ștefan Hăbășescu apar ca martori la o învoială – primul, ca fost mare armaș, al doilea, ca fost mare căpitan.

Desigur, oprindu-ne numai și la acești demnitari enumerați mai sus din spița Hăbășeștilor, nu putem să nu subliniem că rangurile și dregătoriile lor erau stabilite

¹ Virginia Isac, *Însemnări pe o carte veche despre hatmanul Grigore Hăbășescu*, în *AIIAI*, vol. XXI/1984, p. 387-389.

² *Mic dicționar enciclopedic*, Ed. șt. și enciclopedică, București, 1978, p. 1340.

³ *C.D.M.V.*, p. 96.

după criteriile timpului și care nu aveau alt suport decât numărul și mărimea posesiunilor de moșii și de sate.

Semnificativ este în acest sens actul din 13 aprilie 1620, dat la Iași, prin care voievodul Gașpar Grațiani întărea logofătului Lupu Hăbășescu și cneaghinei sale Marica, fiica vornicului Ștefan Prăjescu, precum și fraților acesteia, satele Hăbășești, Sârbi, Jurgești, Iacobești, Solomonești, Țibucani, Popișcani, Drumeșești, Stâncești, Peletuci, Itești, Botășești, Poiana pe Tazlău – toate aparținând ținuturilor Roman, Neamț, Cârligătura și Trotuș⁴. Mai stăpânea Lupu Hăbășescu ocini la Voloșeni și la Galbăna în ținutul Lăpușna⁵.

Și tot lui Lupu Hăbășescu i se întăreau la 2 mai 1623 de către Ștefan Tomșa voievod, părți din satul Adjudeeni, ținutul Roman⁶, iar soția sa Marica primea jumătate din satul Bozieni, ținutul Neamț, danie făcută de rudele sale, anume de Savin Prăjescu și Buhuș, fost vistier⁷.

După anul 1651, marelui armaș Grigore Hăbășescu i se dăruiește a treia parte din jumătatea satului Petrosul de către Maria, soția lui popa Toader din Huși și fată a lui Ion Cogălniceanu⁸. Iar la 10 martie 1656 frații Ion și Grigore Hăbășescu își împărțeau satele Ciumălești, Adjudeeni, Hăbășești, Giurgești și Fedeleșeni din ținutul Roman, Bozieni în ținutul Neamț, seliștea Mateiani din ținutul Dorohoi și părțile ce le aveau pe moșia Deleni de pe Tazlău, în ținutul Bacău⁹.

Aceiași frați vor face noi cumpărături în anul 1657: Ion, pârcălab de Hotin, cumpără un loc de prisacă numit Hilimonești, în hotarul târgului Șcheia, iar serdarul Grigore Hăbășescu cumpără satul Sămășcani din ținutul Orhei, de la Gavril Paladi¹⁰. După anul 1658 același serdar obține întăritură domnească pe cumpărăturile din Zberoaia¹¹ și cumpără de la Neculai Ureche partea de moșie a acestuia din satul Pleșești¹².

În anul 1666 voievodul Iliăș Alexandru îi întărea lui Ion Hăbășescu heleșteul numit Iazul Pârcălabului de pe pârâul Bahluiet din hotarul Târgului Frumos care fusese dăruit tatălui acestuia, marele vornic Lupu Hăbășescu, de domnii Alexandru Iliăș și Vasile Lupu, între anii 1631 și 1634¹³.

Și lui Grigore Hăbășescu, ajuns mare stolnic, voievodul Iliăș îi va dăruia în primele luni ale anului 1667 o bucată de loc din braniștea satului Zberoaia „*ce este însămnată*”¹⁴ și care sat îl primise danie tatăl său de la Ștefan Tomșa voievod înainte

⁴ D.I.R., veac XVII, A, vol. IV, p. 455.

⁵ C.D.M., V, p. 49.

⁶ C.D.M., II, p. 46.

⁷ C.D.M., Sup. I, p. 205.

⁸ Ibidem, p. 231.

⁹ C.D.M., III, p. 58.

¹⁰ Ibidem, p. 74 și 84.

¹¹ C.D.M., Sup. I, p. 244.

¹² C.D.M., III, p. 112.

¹³ Ibidem, p. 297.

¹⁴ C.D.M., Sup. I, p. 272.

de anul 1623¹⁵. Iar în anul 1669 acesta mai primea ca danie și o parte de moșie din hotarul satului Poiana din ținutul Troțuș¹⁶ (azi sat în comuna Livezi, județul Bacău).

Grigore Hăbășescu mai stăpânea și o moară la Prigoreni¹⁷, iar Măricuța, fiica sa lăsa prin testament urmașilor ei, între alte bunuri mobile și imobile, satele Ungurași și Piscani¹⁸.

Dintr-un act scris la Iași la 27 noiembrie 1696 de către diacul marelui postelnicel, Ion Zaroschie (care a avut posesiuni în Drăgești, cunoscându-se și astăzi toponimul „Pădurea lui Zaroschi”), rezultă că Safta hătmăneasa, soția răposatului Gligorie Hăbășescul, fost hatman, dăruia ginerului său Ursul Andrieș, fost armaș și fiicei sale Maria o parte a moșiei de la Poenari pe Tazlău, ținutul Troțuș, care la rândul-i îi fusese danie de la Tudosca, jupâneasa lui Ion Prăjescu, fost paharnic, pe care și acesta o avusese cumpărată de la Ștefan Prăjescu. Față de spusele nepotului ei, Ion Buhuș paharnic, cum că această parte de moșie din hotarul Delenilor ar fi fost dată mai înainte răposatului ei ginere, Dumitrașco Prăjescu, dânsa dădea mărturie că acest lucru nu este adevărat¹⁹.

Tot din acei ani ne parvin și alte informații privind proprietățile Hăbășeștilor precum împuternicirea ce o primea Vasile Hăbășescu în anul 1691 de la voievodul Constantin Cantemir de a-și lua zeciuiala din tot venitul moșiilor lui de la Meseni și Lețcani, ce le avea danie de la jupâneasa fostului vornic Corpan²⁰. Și tot din acele timpuri mai aflăm că fata lui Neculai Hăbășescu, Catrina – soția lui Sandu Harapu, moștenise satul Cristești din ținutul Suceava, de la bunica ei, Safta hătmăneasa²¹.

Desigur, în cadrul acestor proprietăți s-au produs multe alte mișcări prin vânzări, schimburi și danii asupra cărora nu ne-am propus să ne mai oprim. Câteva cuvinte se cuvin însă și despre preocupările ctitoricești și monahale ale acestei mari familii. Între acestea, semnificativă este ctitorirea de către Grigore Hăbășescu, înainte anul 1661 pe când era paharnic, a Mănăstirii Mesteacăn, pe Troțuș²². Și tot același mare boier pe când era mare vornic al Țării de Sus, va închina împreună cu jupâneasa sa Xanta (Safta) și cu frații acesteia, Alexandru, Chiriac și Ilie Sturza, jumătate din satul Șișcani la Prut, cu talian de pești, un iaz pe Valea Cîricului, 3 pogoane de vie la Arsăm, 2 pogoane de vie la Șorogari, o cârciumă și loc pentru casă și alte locuri în satul Ordășei, ținutul Soroca, două mori pe Răut și țișanii dăruți de Gheorghe Ghica voievod.

Toate aceste domenii și bunuri erau închinat de Grigore Hăbășescu și frații Sturza sub întărirea voievodului Gheorghe Duca din 12 martie 1669, Bisericii Petru și Pavel din Iași (zidită de Bărboiu, fost mare vornic) pentru ca aceasta să devină mănăstire și care la rândul-i să fie închinată M.rii Vatoped de la Sfântul Munte Athos.

¹⁵ C.D.M., III, p. 423; C.D.M., IV, p. 51.

¹⁶ C.D.M., III, p. 399.

¹⁷ C.D.M., IV, p. 96.

¹⁸ Ibidem, p. 238.

¹⁹ Ibidem, p. 416, d. 1879.

²⁰ Ibidem, p. 311.

²¹ D.R.Ag., II, p. 135-136.

²² C.D.M., III, p. 160.

Iar această operă de pioșenie se făcea pentru pomenirea socrului lui Hăbășescu, hatmanul Sturza, precum și a vornicului Bărboiu²³.

După alte câteva luni, la 10 iulie 1669, Grigore Hăbășescu și Safta jupâneasa închinau M.rea Mesteacăn, ctitorită de ei în ținutul Trotuș, metoh la M.rea Cetățuia din Iași, pentru pomenire²⁴, care și aceasta era, deasemenea, închinată, „*la biserica cea mare a Ierusalimului*”²⁵.

În fine, Marica Hăbășescu, fiica lui Grigore și a Saftei, după căsătoria ce o avusese cu Dumitrașcu Prăjescu și mai apoi, după decesul acestuia, cu Ursu Andrieș²⁶, neavând copii²⁷ se va retrage la M.rea Bisericani unde va deveni monaha Magdalena, după care va lăsa în anul 1717 călugărilor de aici partea sa de moșie din Poenari cu vad de moară în Tazlău, ce le avea de la tatăl său, Grigore Hăbășescu, precum și țișanii din zapisele mamei sale Safta, din neamul Sturzeștilor²⁸.

Dincolo de toată această dispersie a proprietăților acestei familii, desfășurate în întreg spațiul dintre Carpați și Nistru, în nordul și centrul Moldovei, reținem că leagănul nu-i putea fi altul decât satul ce-i poartă numele: HĂBĂȘEȘTI, localitate aflată astăzi în comuna Strunga, județul Iași, care după cum s-a arătat, la 13 aprilie 1620 era întărită de voievodul Gașpar Grațiani spre stăpânire logofătului Lupu Hăbășescu.

Aceasta se deduce și din faptul că la 10 august 1709, când pârcălabul Ștefan Hăbășescu și soția sa Axinia vindeau marelui vornic Iordache Ruset câte o jumătate din satele Hăbășești și Giugești “*de la Strungă*” – aceasta se făcea “*cu casă, cu pivnițe de piatră, cu hălășteu și cu moară gata și cu vecini (supușii – n. n.), pe izvod ce s-au făcut, și cu tot venitul ce este pe acel hotar și cu locuri de prisăci și cu pomeți și din țarină și cu locuri de fânaț și din pădure (...) drept 500 lei, bani de argint (...)*”²⁹.

Prezența Hăbășeștilor pe moșiile satelor Călugăreni, Dămieniști și Drăgești din ținutul Roman.

Din cele relatate mai înainte s-a văzut că prezența Hăbășeștilor pe unele moșii de pe Siretul Mijlociu aflate în imediata vecinătate a celor din titlul de mai sus s-a făcut destul de timpuriu. Rezultă aceasta și din acel document din anul 1620 prin care Gașpar Grațiani întărea lui Lupu Hăbășescu, între altele, și stăpânirea satelor Peletuci și Itești din dreapta Siretului, aflate în apropierea satului Drăgești. După alți patru ani, la 20 martie 1624, Radu Mihnea voievod întărea și el lui Lupu Hăbășescu – pe atunci fiind al doilea logofăt domnesc – părțile de cumpărătură ce acesta le făcuse în Rușii Zavului (Călugărenii de astăzi) și în Dămieniști³⁰.

²³ **Ibidem**, p. 373.

²⁴ **Ibidem**, p. 391.

²⁵ **Ibidem**, p. 439.

²⁶ **Ibidem**, p. 507; **C.D.M.**, IV, p. 236 și 238.

²⁷ **C.D.M.**, IV, p. 182.

²⁸ **C.D.M.**, V, p. 407, nr. 1494.

²⁹ **Ibidem**, p. 236; **D.R.Ag.**, II, p. 121.

³⁰ **D.I.R.**, veac XVII, A, vol. V, p. 269, nr. 398.

Respectivele cumpărături se făcuseră de la strănepoții uneia numită Onișca, nepoți ai lui Toma și feciori ai lui Voicu și ai Arseniei, care vindeau acele părți de moșie pe care le cumpăraseră Stanca, soacra Onișcăi, aici în Dămieniști³¹. În anii următori succesorii lui Lupu Hăbășescu vor stăpâni întreaga moșie Dămieniști și se vor extinde și pe moșia Drăgești. Cel mai reprezentativ dintre aceștia și care, după cum s-a arătat, va ajunge conducător al întregii oștiri, va fi Grigore Hăbășescu.

Însă primul dintre urmașii lui Lupu Hăbășescu ce va ajunge proprietar în acest perimetru va fi Gheorghe Hăbășescu, care profitând de căsătoria sa cu Ioana, fiica popii Grigore din Dămieniști va reuși să adauge la zestrea acesteia și alte moșteniri și cumpărături.

Din motive neelucidate, pe la anul 1658 Gheorghe Hăbășescu va vinde însă fratelui său, Grigore, pe atunci serdar, părțile sale din Dămieniști, cu locurile de hrană și de prisacă, cu heleșteu și moară, din întreg hotarul, pentru suma de 400 taleri³². La scurt timp, printr-un zapis din 16 iunie 1659, se specifică între altele că Grigore Hăbășescu avea deja cumpărate din anii anteriori părți din “*Rușii (Zavului – n. n.) de pe Cobâle, din ținutul Romanului*”³³.

Noua cumpărătură ce o făcuse de la fratele său din Dămieniști era confirmată și de către “*oameni buni și bătrâni*” de pe moșiile megieșe care arătau printr-o mărturie dată la 20 aprilie 1660 că hatmanul Grigore Hăbășescu poseda jumătate din satul și moșia Dămieniști, așa cum rezultă din hotărnicirea efectuată în prezența popii Ștefan Mateieș și a unuia Vasili din acea localitate, ocazie cu care s-au pus stâlpi în toate părțile de hotar³⁴.

În circumstanțe necunoscute, Grigore Hăbășescu va intra în scurt timp – grație unei semnificative danii – în posesia unor importante ocini de pe moșia răzeșească a Drăgeștilor. Astfel, la 10 iulie 1662, Nașcu și soția sa Nastasia, fata Nazariei, îi dăruiau acestuia partea de moșie ce o aveau de la Nazaria, constând din heleșteul de la Unghi, livadă și vad de moară în Siret, loc de fânaț în bălțile fără apă, precum și 4 pământuri în țarină ce fuseseră cumpărate de la Bohodai. Martori erau Toader Ciocărlie, căpitanul Ionașcu Biachia și alți locuitori din Căuțișeni și Pădureni³⁵.

O nouă extindere pe moșia Drăgești o va realiza Grigore Hăbășescu la 11 martie 1663 când va intra în posesia unui nou act de danie întocmit la Iași. Aflat la strâmtorare, răzeșul Gavril Vârlan îi dăruie acestuia toată partea sa moșie din Drăgești, din țarină și din vatra satului, din heleșteul de la Unghi, din Siret, pădure, locuri de prisăci, pomet, bălți cu pește, poieni de fân și din tot locul cu tot venitul. Și toate acestea se întâmplau numai pentru faptul că Hăbășescu îl salvase de la o nevoie, împrumutându-l cu niște bani ce nu i-a mai putut restitui³⁶.

Urmărind constant creșterea stăpânirilor pe moșia Drăgești, Grigore Hăbășescu

³¹ **Ibidem**, doc. nr. 359.

³² **Biblioteca Academiei Române**, Ms. nr. 234, față 171-173 verso.

³³ **Ibidem**, față 169-170 verso.

³⁴ **Ibidem**.

³⁵ **C.D.M.**, III, Buc., 1970, p. 193.

³⁶ Arh. Naț. Neamț, **Fond “Moșia Drăgești”**, d. 51 și 53; **C.D.M.**, Sup. I, p. 258.

– care între timp fusese paharnic – la 28 iunie 1665 va mai încheia la Iași un zapis de cumpărătură prin care Constantin Prăvălici îi vindea “*den sat den Drăgești, den partea Vrâncenilor, den a treia parte, a șaptea parte, giunăteata de parte a Salomie...*”. Iar dacă a treia parte era socotită a fi un “bătrân” care pe moșia Drăgești înseamnă 66 pământuri restul calculului devine simplu: $66:7=9,42$; $9,42:2=4,71$. Aceasta era partea Salomie, adică jumătatea celei de a șaptea părți pe care o vindea Prăvălici lui Hăbășescu.

Respectiva vânzare se făcea “... *dumisale lui Gligorașcu biv paharnic ca să-i fie dumisale moșie, și copiilor dumisale, și nepoților dumisale, și strănepoților dumisale în veci, denaintea boerilor și a vornicilor de poartă, pe bani gata, drept cinci lei bătuți*”³⁷.

Simultan, Grigore Hăbășescu își întărea pozițiile și pe moșia Dămieniști. La 7 august 1665 cumpăra aici noi pământuri, între care un loc de prisacă și părți din heleșteul satului care fuseseră dintru începuturi în “... *seliștea Onișcăi*”³⁸. Pentru cumpărăturile sale de pe moșia Dămieniști, Grigore Hăbășescu obține la 24 martie 1670, carte domnească de întăritură de la Gheorghe Duca voievod³⁹.

În același an, 1670, Constantin Prăvălici va răscumpăra de la Grigore Hăbășescu toate ocinile ce i le vânduse anterior. Răscumpărarea se efectua prin zapisul din 15 octombrie 1670, întocmit la Drăgești în casa lui Ion Ciucu, de față fiind și fratele său Damian Prăvălici, Arpintie berarul din Iași, Filip Chelfeneag, frații Mereuță și Ion Ciucu precum și Istrate Stecleș.

În respectivul document se specifica între altele: “... *un zapis (...) făcut de mini (...) pe aceste părți (...) dumisale Hăbășescului, să nu să ție în samă, căci eu am dăruit-o nepotu-meu Stratului (Iurașcu – n. n.) ca să-i fie dreaptă danie neclintită în veci*”⁴⁰. Constantin Prăvălici mărturisea că dăruia nepotului său “*Stratului, ficior lui Iurașcu, ce si va alegi parte me de moșie și giunăte de bătrân din partea Solomii ce me-u fostu mie cumpărătură și din tot locul și cu tot vinitul ce si va alegi pe acestea părți ce mai sus scrii. Și dumnealui Stratul încă me-u dat cinci lei bătuți, carii bani ari să-i dei dumnealui vornicul(ui) Hăbășescu pe aceste părți de ocini ce scriu mai sus (...) întorcându-mi înapoi să-i cumpăr moșia*”⁴¹.

Așadar, Constantin Prăvălici răscumpăra partea sa de moșie ce o vânduse lui Hăbășescu urmând însă ca cei cinci lei să fie restituiți lui Hăbășescu de către Strat Iurașcu, întrucât el dona acelui nepot o jumătate de bătrân – 33 de pământuri – ce le cumpărase de la Solomia.

Ar mai fi de remarcat că în același an (1665) în care Constantin Prăvălici îi vindea lui Hăbășescu acele pământuri ce acum le răscumpărase, fostul hatman mai beneficiase și de o altă danie ce i-o făcuse Neculai Gociu și sora sa Nastasia⁴²

³⁷ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 17,51 și 53.

³⁸ **Bib. Acad. Române**, Ms. 234, f. 67.

³⁹ **Ibidem**, F. 71-73.

⁴⁰ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 26.

⁴¹ **Ibidem**.

⁴² Se pare că Neculai Gociu era cumnatul lui Nașcu, a cărei soție, Nastasia, se poate să fi fost sora lui Gociu.

constând din părțile ce le aveau în heleșteul de la Unghi, dinspre Dămienesti. Dania se înfăptuia pentru că “... *acestu Gociu au fostu stârpu, n-au avut feciori*”⁴³.

Și iarăși, la 17 martie 1666, Grigore Hăbășescu mai încheie la Iași încă o tranzacție pe Drăgești: Ionașcu și Andrei din satul Bătrânești, cu alți frați ai lor, toți fiind nepoți ai Lolei Zaroschi și ai lui Samoilă Pleșcău vindeau marelui comis Gligorașcu Hăbășăscul 4 pământuri ce proveneau dela unchii lor (de la frații Lola și Samoilă – n.n.) și care se aflau în Vrânceni (în Drăgeștii de Sus – n.n.). Vânzarea se făcea contra sumei de 9 lei bătuți pentru partea ce urma a se alege din heleșteul de Unghi și din țarmul Siretului⁴⁴. Despre această vânzare va da mărturie în anii următori și Ionică Zaroschi, un alt nepot al Loliei⁴⁵.

În acele vremuri când pământurile răzeșești se lucrau în devălmășie iar evidențele cadastrale erau departe de a fi perfecționate și, în consecință, nici posesiunile rezultate din cumpărături și danii nu puteau fi strict urmărite în teren – dincolo de ceea ce se specifica în acte – litigiile iscate din aceste motive se reglementau adesea prin interminabile judecăți soldate cu hotărniciri și stâlpiri care nu de puține ori erau iarăși contestate.

În acest mod se vor multiplica situațiile în care aceleași pământuri ce fuseseră odată vândute să fie iarăși revândute de către urmași sau de către aceiași chilipirgii. Pilduitor în acest sens este cazul celor 8,5 pământuri ce se vindeau la 4 iulie 1668 de către frații Constantin, Toader și Pavel Nădăbaicu, lui Strat Iurașcu. Aceiași frați, după numai trei ani, în 1671, vor revinde cele 8,5 pământuri lui Grigore Hăbășescu, fapt ce va genera ulterior multe pricini⁴⁶.

După anul 1673 începe să se afirme și Toader Hăbășescu (fiul lui Grigore) fost mare spătar și care va fi martor la dania ce o făceau la 3 mai 1673 lui Grigore Roată, Burlă cu soția sa, Ruxanda (fata lui Ion Ciucu) și cu feciorii lor, Ursu și Nastasia⁴⁷.

O semnificativă cumpărătură va mai face fostul hatman Grigore Hăbășescu, doar cu trei ani înainte de a da ortul popii, de la Ștefan, fiul Parascăi, care împreună cu soția sa Ștefania îi vindeau 20 de pământuri din Drăgești, la data de 23 aprilie 1677. Pământurile respective erau „... *cu pădure și cu bălți în valea Siretului, primind înainte 10 lei, iar la măsurătoare dacă se va găsi mai mult pământ, să fie tot a lui*”⁴⁸. Însă, așa cum rezultă dintr-o redare laconică într-un zăpis fără veleat, citat în izvodul de cumpărături ale lui Hăbășescu „*Parasca și fiul său, făcut (și) cu s(oțul), cu Ionașcu, nepot lui Scridon, strănepot lui Macsănu, den stâlpul lui Marcu, la Iacob păr(călabul) vândut*”, se poate înțelege că această vânzare era ulterioară celei făcute pentru aceleași pământuri părcălabului Iacob Anghelache și, deci nu putea fi o vânzare bună⁴⁹. Și apoi, așa după cum rezultă dintr-un alt izvod de cumpărături ale

⁴³ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 51 și 53.

⁴⁴ **Ibidem**; **C.D.M.**, III, p. 288.

⁴⁵ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 56 și 111, poziția 13.

⁴⁶ **Ibidem**; d. 51 și 53.

⁴⁷ **Ibidem**, d. 28.

⁴⁸ **Ibidem**, d. 53; **C.D.M.**, IV, p. 57, nr. 156.

⁴⁹ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 70; multe din astfel de isprăvi vor fi contestate și cu prilejul Hotarniciei efectuate de Ioniță Ursoianu în luna decembrie 1786.

aceluiași boier de la vânzătorii de mai sus, acea suprafață vândută „din stâlpul lui Marcu” nu putea să însemne a treia parte „din giumătatea de sat”⁵⁰, ci aproape a treia parte dint-un „bătrân” care avea 66 pământuri, adică ceva mai puțin de 22 pământuri.

După moartea lui Grigore Hăbășescu, intervenită în anul 1680, fiul acestuia, Toader mare spătar va cumpăra în Drăgești după anul 1685 „două pământuri și o lature” de la un frate a lui Sava Prăvălici zis Drăhlea⁵¹. Însă după această vânzare corectă se va mai face ulterior o alta „rea”, întrucât se vindea din nou aceeași suprafață. Protagonist va fi tocmai acest Sava Prăvălici-Drăhlea care le revindea fostului jîtnicer Neculai Iurașcu, fapt ce se va descoperi, judeca și incrimina sub judecata voievodului Constantin Cantemir, înainte de anul 1692⁵².

Acesta a fost, așadar, un caz tipic în care răzeșii se păcăleau între ei, întrucât Neculai Iurașcu cumpărase de la Sava Drăhlea ceea ce un frate al acestuia vânduse mai înainte spătarului Toader Hăbășescu. Atunci când Iurașcu a mers să-și aleagă ocina ce o cumpărase, Toader Hăbășescu i-a prezentat zapisele de cumpărătură a acelei suprafețe în anii anteriori. Vor trece anii, vor muri și vânzătorii, iar Neculai Iurașcu va rămâne și fără banii dați și fără acea ocină de moșie⁵³, chiar dacă judecata voievodului Constantin Cantemir hotărâse restituirea banilor de către Drăhlea, celui păgubit⁵⁴.

Despre modul în care începeau să se acumuleze pământurile și să se consolideze noi tipuri de relații agrare încă din veacul al XVII-lea, în special prin aducerea în vecinie a răzeșilor „vânduți” (adică a celor ce își vânduseră pământurile) prin diverse viclesuguri, ni se prezintă destule exemple și din partea Hăbășeștilor.

Este remarcabil în această direcție cazul răzeșului Silvestru Bărboi, care fără știrea sa a ajuns „vecin” lui Toader Hăbășescu și apoi supus al Schitului Drăgeștii de Jos. Faptul este amplu descris în mărturia dată cu prilejul Hotarnicii din 12-13 ianuarie 1724 efectuată pe moșia Drăgești de către pârcălabul Tănase Picioroagă și vornicul Gheorghiță Racleș. La respectiva lucrare hotarnicii și răzeșii descoperiseră că Silvestru Bărboi nu mai apărea cu pământuri în stăpânirile răzeșești.

Fiind întrebat cum (și când) și-a vândut el pământurile lui Hăbășescu, acesta și-a descris prin mărturie scrisă întreaga sa pățanie. În timpul unei hotarnici anterioare făcută la solicitarea lui Toader Hăbășescu de către Bașotă în anul 1684, lui Silvestru Bărboi i s-a făcut cunoscut că este tras vecin de Hăbășescu, întrucât pământurile sale îi sunt vândute acestuia.

Ca urmare, el s-a judecat la Divan în vremea celei de a treia urcări pe tronul Moldovei a lui Dumitrașcu vodă Cantacuzino unde, dovedindu-și dreptatea, Silvestru Bărboi l-a „rămas” pe Hăbășescu cu carte domnească. Între timp însă, Toader Hăbășescu și-a vândut cele 47 de pământuri ce le dobândise de la răzeși prin mijloace precum cele arătate mai sus, șatrarului Ionașcu Isăcescu (străbunul lui Ion Ionescu de

⁵⁰ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 53.

⁵¹ **Ibidem**, d. 44.

⁵² **Ibidem**.

⁵³ **Ibidem**, d. 128.

⁵⁴ **Ibidem**, d. 44.

la Brad), în care erau încorporate și cele ale lui Bărboi. La rândul său, Ionașcu Isăcescu în calitate de ce și-a dorit-o de a fi ctitor, va dona respectivele pământuri Schitului Drăgeștii de Jos, iar pășitul răzeș se va vedea astfel și el vândut la călugări. Ori Silvestru Bărboi nu negociase cu Hăbășescu decât o vie ce se chema „a lui Coftan” pe care trebuia să-i dea doi boi și o vacă. A primit vaca, însă nu și boii întrucât Hăbășescu i-a replicat că nu-i sunt necesari pentru că este „un om stăru”⁵⁵.

Nu de puține ori Toader Hăbășescu se va confrunta și cu fuga supușilor de pe moșiile sale. Spre exemplu, la 6 august 1706, voievodul Antioh Cantemir îi încuviința să-și caute vecinii fugiți de pe moșie, printr-o carte în care se consemna astfel: „*Dat-am carte(a) domnii meli boierului nostru, lui Toader Hăbășescul ce au fost spătar mare și pi cini ar trimite cu carte(a) domnii meli, să fie volnici a căuta și a cerca pre ai săi drepti vecini din sat din Dămienest, anume Ion (...) și Iftimie, și Chiriac cari și-au lăsat cislă în sat și au fugit.*”

Deci, oriunde i-ar afla, să-i ia de grumadzi cu tot ce-ar ave și să-i ducă unde i-ar fi voe. Așijderile și alți vecini drepti ce-ar hi având, oriunde i-ar afla să-i ia de grumadzi și, de or hi având cislă, să-i ia cu bani cu tot (...)”⁵⁶.

La amintita Hotarnică din ianuarie 1724 au ieșit la iveală și alte mișmășuri ale Hăbășeștilor. Însă faptul ce va complica lucrurile în proprietățile răzeșești și care va genera multe pricini în viitoarele zeci de ani, era tocmai graba cu care s-a descotorosit Hăbășescu de cele 47 pământuri (întrucât știa el prin ce mijloace necinstite fuseseră agonisite multe din acestea, fapt pentru care s-a și grăbit să obțină pe ele ispisoc domnesc de întăritură) vânzându-le cu toate scrisorile vechi, Schitului Drăgeștii de Jos.

În mărturia ce o vor înainta cei doi hotarnici către Mihai Racoviță voievod, vor prezenta pe larg toate neregulile constatate la lucrarea lor din anul 1724. Mai întâi ei vor constata că din cei trei „bătrâni” aflați în Vrânceni (Drăgeștii de Sus), unul era baștina Iurășceștilor, al doilea al Nădăbaicilor, iar al treilea răzeșii îi pierduseră apartenența, fiind „din vremurile de demult” (era bătrînul ce provenea de la Nistor Vrânceanu – n.n.).

Faptul că până la 4 iulie 1668 Nădăbaicii își încheiaseră vânzarea bătrînului lor de 66 pământuri către neamul Iurașcu – și după cum s-a arătat mai înainte, frații Constantin, Toader și Pavel Nădăbaicu mai făcuseră acel giumbușluc de a revinde 8,5 pământuri lui Grigore Hăbășescu în anul 1671, Tănase Picioroagă și Ghiorghită Racleș vor descrie astfel acea ispravă în mărturia lor: „... s-au aflat c-au cumpărat mai pe urmă cu trii ani decât Iurașcu și au socotit (răzeșii – n. n.) c-au cumpărat Hăbășescul rău.

Fiind mai pe urmă, am mai socotit să ție tot Iurașcu, fiind cumpărătura mai vechiu. Și s-au mai aflat și alti zapise iar de Hăbășescul cumpărați făr(ă) de știrea răzășilor, care zapise li-au socotit 47 de pământuri și le-au vândut la călugării de

⁵⁵ **Ibidem**, d. 71; Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrate, **Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea (D.R.Ag.)**, vol. II, Moldova, Editura Acad. R.S.R., 1996, p. 149, nr. 78; vezi textul redat integral în *Carpica*, XXXIII, 2004, p.160.

⁵⁶ **D.R.Ag.**, vol. II, p. 116-117.

*Drăgești, di cari s-au aflat dintr-acei vânzători și față, unii s-au giurat înainte(a) noastră cum că nici au vândut nimic, nici știu de (a)ceale vânzări, pe cum vei vedea Maria Ta și mărturia ce-au făcut-o înaintea noastră. Și pe aceste cumpărături au făcut Hăbășescu și ispisocul*⁵⁷. La fel se va dovedi a fi și cumpărătura ce o mai făcea Toader Hăbășescu în anul 1705 de la Vasile Mihalcea, constând din cinci pământuri, pe care Mihalcea Ciucu, tatăl lui Vasile, le vânduse cu mulți ani înainte tot lui Iurașcu⁵⁸.

În sfârșit, la 27 aprilie 1731, Safta spătăreasa, văduva lui Toader Hăbășescu, împreună cu fiica sa Anușca, întocmește un zapis de danie către căpitanul Sandu Roată, pentru un loc de prisacă din marginea Bărbosului, pe care l-a avut Grigore Mojilă cumpărat cu 30 de taleri de la Lupu Prăjescu⁵⁹.

Prezența efectivă a Hăbășeștilor în hotarele celor trei sate aflate în componența actualei comune Dămieniști, timp de 107 ani (între 1624 și 1731) și încă alți 80 de ani prin familia Momitco, s-a dovedit a fi destul de bine înrădăcinată, așa cum se reflectă și în documentele vremii. De altfel, la „Hotarnica Burchesților” efectuată de slugerii Ilie Sturza și Toader Buhuș, împreună cu jîtnicerul Manolache Jora și vornicul de poartă Alexandru Hacıu, în anul 1768, măsurătorile acestora treceau și prin via lui Hăbășescu aflată la zarea dealului, în sud-vestul și vecinătatea satului Dămieniști⁶⁰.

Trăinicia acestei prezențe s-a consolidat – după cum s-a văzut și mai mult după încetarea din viață a fostului hatman Grigore Hăbășescu, în anul 1680, prin fiul său, spătarul Toader Hăbășescu. După moartea acestuia, în preajma anului 1731, proprietățile vor fi preluate de către văduva Safta cu fiii săi – Anușca, Ilie, Toderășcu, Catrina și Neculai. În cele din urmă, deplin stăpân al moșiei Dămieniști va ajunge ginerele Saftei Hăbășescu, anume Ion Momitco, mazil din ținutul Sucevii⁶¹, iar mai apoi și urmașii acestuia, Neculai Momitco și, respectiv, Iordachi Momitco, de la care va și cumpăra această moșie serdarul Gheorghe Hermeziu în anul 1812⁶², obținând și întăritura domească a lui Scarlat Callimachi la începutul anului 1813⁶³.

Les Hăbășești – grnds boyards et dignitaires **Résumé**

L'article présent une famille des grandes propriétaires des XVIIe-XVIIIe siècles, originaires du district de Roman, qui ont été aussi des grandes dignitaires auprès de la Cour Principière de la Moldavie médiévale. L'auteur présente particulièrement quelques membres de la famille Hăbășescu ont eu des propriétés foncières dans quelques villages situés sur le cours du Siret moyen.

⁵⁷ Arh. Naț. Neamț, **fond cit.**, d. 70.

⁵⁸ **Ibidem**, d. 49, 51, 53, 138.

⁵⁹ **Ibidem**, d. 78 și 143, poziția 12.

⁶⁰ **Ibidem**, d. 89.

⁶¹ Biblioteca Academiei Române, Ms. 234, f. 85 verso.

⁶² **Ibidem**, f. 140.

⁶³ **Ibidem**.